
Caspar Joseph Dorer Diariuma az 1714-ben megkötött badeni békéről

A spanyol örökösödési háborút lezáró többfordulós békekötés harmadik, záró eseményére a svájci Aargau kantonban található Baden városában került sor 1714. szeptember 7-én. A nevezetes esemény idején városi zászlós rangot birtokló *Caspar Joseph Dorer* jegyezte fel az utókor számára a közel négy hónapon keresztül folytatott tárgyalások napi eseményeit. Dorer naplószerű feljegyzéseinek, napi krónikájának teljes kiadására a spanyol örökösödési háborút lezáró Utrecht–Rastatt–Baden-i hármas békekötés háromszázadik évfordulóján vállalkozott a szintén badeni székhelyű kiadó, a *Hier+Jetzt Verlag für Kultur und Geschichte*. A *fejezetek Aargau kanton történetéből* című sorozat 18. köteteként kiadott diplomácia- és várostörténeti forrás bevezető tanulmányát és jegyzeteit Thurgau Kanton Könyvtárának igazgatója, *Barbara Schmid* készítette.

A badeni tárgyalási fordulóra a rastatti békekötés rendezetlen jogi viszonyai miatt volt szükség. A rastatti béke ugyanis nélkülözte a tartós béke feltételeit. Először azért, mert francia nyelven és nem a szokásjog alapján elfogadott latin nyelven készült a békeszerződés, másodsor pedig ami még a formalitásoknál is fontosabb, nem rendelkezett a birodalmi rendek jóváhagyásával. Ezért ismét összeültek a Rastattban fegyverszünetet kötött felek – XIV. Lajos francia király és VI. Habsburg Károly német–római császár képviselői és meghatalmazottjai –, és immáron jogszerű szerződésbe foglalták az „örök béke” feltételeit. A francia király választása alapján – Schaffhausen, Frauenfeld és Baden közül – Badent választották a békekongresszus színhelyéül. Manapság a német és holland nyelvű történeti szakirodalomban egyre gyakrabban egy Magyarországon még nem bevett fogalommal írják le az eseményeket, és Utrecht–Rastatt–Baden békerendszerként, azaz hármas békeként ragadják meg a spanyol örökösödési háború lezárását, rendezését. Ez a fogalomhasználat jellemezte azt a nemzetközi történész konferenciát is, amelyet *Háromszáz éves a badeni béke. Kora újkori európai kongresszusi helyszínek összehasonlító meg-*

közelítésben. A badeni béke címmel 2014. szeptember 5–6-án a svájci Badenben rendeztek meg.¹

Caspar Joseph Dorer (1673–1754), az események megörökítője Baden város egyik vezető személyiségeként követte nyomon a jórészt bilaterálisan folytatott tárgyalások alakulását. Dorer számos vezető funkciót látott el a városi tanácsokban, 1694-ben beválasztották a negyvenfős nagytanácsba, 1729-től, tehát már jóval a szóban forgó események után vált a tizenkét fős kistanács tagjává. Mivel kevés információ maradt fenn arról, hogyan válhatott a badeni békekongresszus krónikásává, Barbara Schmid mégis azt feltételezi, hogy a hivatalos városi felkérés lehetősége mellett szól a napi események napról–napra történő naplószerű feljegyzéseinek igényes stílusa, a használt titulaturák rendkívül precíz megörökítése, valamint számos francia, latin jogi szakkifejezés széleskörű használata. A Baden Város Levéltárában A88.5 jelzet alatt őrzött *Diarium* eredeti példánya 158 folio terjedelmű. A XVIII. századi felnémet nyelven készült forrásról még abban a században két másolat is készült. Maga a szerződés szövege, mely a napló központi részében található, latin nyelvű. Napjainkig több alkalommal számos részlet publikálására került sor, az elsöre öt évvel Dorer halálát követően, már 1759-ben. Hosszabb részletekkel pedig 1864-ben Ludwig *Lauterburg* történész ismertette meg a nyilvánosságot.²

A Dorer által választott *Diarium* – a jelentős történelmi események napi fejleményeinek leírása – a XVIII. században szokásos műfaja a történetírásnak. Így készültek a kor „történeti folyóiratai” úgy, mint a *Nouveau Mercure galant*, *Theatrum Europeum*, vagy a *Theatrum Diarium*. Ezek gyakori forrásait adták a korabeli röpiratok, amelyekből Dorer is több információt merített jegyzetei készítése során. Feljegyzései 1714. május 24-én kezdődnek, ezen a napon érkezett meg az első tárgyaló követ a fürdővárosba, majd október 30-val zárulnak, amikor Domenico Silvio Passionei, XI. Kelemen pápa svájci követe utolsó tárgyalófélként távozott onnan. A *Diarium* bevezetőjében a badeni béke előfeltételeiről, valamint Baden aktuális politikai helyzetéről tájékoztat bennünket a szerző. A békekongresszus küldötteinek nevét, rangját minden esetben pontosan feljegyezte. Aprólékos leírását kínálja továbbá Dorer naplója a vendégházaknak és fogadóknak. Kronológiai

1 A konferencián előadást tartott többek között Lothar Schilling (Augsburg), Ludolf Pelizaenus (Amiens), Andreas Würzler (Genf), Thomas Lau (Freiburg, Svájc), Rolf Stüheli (Thun), Bruno Meier (Baden), Anuschka Tischer (Würzburg), Lucien Bély (Párizs) valamint Renger de Bruin, David Onnekink (Utrecht).

2 Lauterburg, Ludwig: Der Friedenskongress von Frankreich und dem deutschen Reiche zu Baden in Aargau, im Sommer 1714. Nach Kaspar Joseph Dorer's Tagebuch. In: Berner Taschenbuch 13. 1864. 261–319.

sorrendben ismerteti a követek érkezési sorrendjét, a béketárgyalások napról-napra történő alakulását, a pletykák útján terjedő, azaz a parókamesterek által terjesztett fejleményeket, a vendégek városon belül történő mozgásának részleteit, beleértve a használt közlekedési módokat, eszközöket is. A napi eseményekről adott beszámolókat epizódszerű történetekkel gazdagította. Önálló eseményként olvashatunk például Annának, Nagy-Britannia uralkodójának betegségéről és haláláról. Egyedi vonásként érdemes megemlíteni, hogy a badeni tanácsos azoknak a nevének is megörökítette az utókor számára, akik ellenvéleményt fejtettek ki a véglegesítendő szerződés feltételeivel kapcsolatban. Közöttük található a spanyol király követe, de Capre báró, vagy Oránia-Nassau hercegének képviselője, Augbignij. Összességében véve a *Diarium* legfontosabb történeti hozadéka a tárgyalódelegációk résztvevőinek ismertetésében, a tárgyalási helyszínek és a delegációk szálláshelyeinek leírásában, valamint az udvari ceremóniák, a szigorú diplomáciai protokoll, az ünnepi fejedelmi vacsorák aprólékos részleteinek bemutatásában rejlik. A három-három fős tárgyalódelegációt a francia király nevében Claude-Louis Hector de Villars tábornagy, a császár nevében pedig Savoyai Jenő herceg vezette. Francia részről tagjai voltak még a francia követ, Charles-François de Vintimille de Luc, valamint Dominique-Claude Barberie de Saint Contest. A német birodalmi delegációt képviselte Johann Peter von Goëss és Johann Friedrich von Seilern. A titkárok Jean-Gabriel de la Porte du Theil és Johann Christoph Penterriedter voltak.

A badeni békeszerződés fontosabb cikkelyei közül a 4–12. és a 14. cikkelyek a XIV. Lajos által meghódított területek jogállását rendezték. Ezek szerint a pfalzi Landau városa és a Rajna bal partján található területek a francia király tulajdonában maradtak. Breisach, Freiburg im Breisgau és a Strassbourg melletti Kehl erődje a Habsburg-házhoz került. Elrendelték számos erődítmény lerombolását – Villingen, Strassbourg, Hünningen, Söllingen. A restitúcióból a császár mellett mások is részesedtek: a Baden-ház, Trier és Pfalz választófejedelmei, Worms és Speyer püspökei, a Württemberg-ház, valamint Baden-Durlach és Baden-Baden ögróffjai. A 13. cikkelyben XIV. Lajos elismerte a Braunschweig-Hannover-ház választófejedelmi címét. A 15–18. cikkelyek a kölni érsek jogállásáról rendelkeztek. A szerződés leghosszabb része – 19–28. cikkelyek – rögzítette Spanyol Németalföld VI. Károly számára történő átadásának feltételeit. A 29. cikkely kötelezte a francia királyt a béke megtartására, különös tekintettel a II. Károly spanyol király örökségét megtestesítő, de a Habsburg-ház uralma alá került Milánói Hercegségre, a Nápoly-Szardíniai Királyságra. Míg XIV. Lajos az utrecht-i béke által rögzített semleges státuszokat ismerte el, addig

VI. Károly az olasz hercegek tulajdonának sérthetlenségét garantálta. A 32. és a 34. cikkely a háború befejezésének feltételeit – a csapatok tizenöt napon belül történő visszavonását, a foglyok váltságdíj nélkül történő engedését, a lovasság élelmezési, ellátási költségeinek megtérítését – szabályozta. A 35–37. cikkelyek általános kérdésekről rendelkeztek. Előírták többek között a békeszerződésnek hat héten belül történő ratifikációját. A 38. cikkelyben a német birodalmi rendeknek a szerződéses feltétellekkel kapcsolatos jóváhagyását rögzítették. Egy utolsó külön pontban XIV. Lajos azon kifogását foglalták írásba, amely VI. Károly katolikus felség címhasználatát vonta kétségbe, azon oknál fogva, hogy ez a spanyol királyi trónra vonatkozó igényt testesít meg.

Dorer *Diarium*-a a külföldi történészek számára eddig nehezen volt hozzáférhető és kutatható. A forrás teljes nyomtatott kiadása új helyzetet teremtett, egyúttal könnyen elérhetővé vált a nemzetközi kutatók számára is. Sajnálatos módon ez a publikáció sem teljes abban az értelemben, hogy a *Diarium* integráns részét képező békeszerződés latin nyelvű szövege ebből a kiadásból is hiányzik. Ezt pótolhatja ugyanakkor a mainzi Leibniz Intézet Európa történetét kutató részlegének digitalizálási projektje. Az említett projekt keretében online elérhetővé tett európai békeszerződések gyűjteményében a badeni béke szövege is megtalálható.³ A modern kor előtti európai békekongresszusok kutatása, összehasonlító történeti feldolgozása mindenképpen megnövelheti az érdeklődést Dorer *Diarium*-a iránt. A *Diplomácia és média szerepe a fordítások tükrében a modern kor előtti európai békekötések esetében 1450–1789/1815* című projekt az elmúlt években már kiemelte svájci elszigeteltségéből ezt a rendkívül érdekes kortörténeti dokumentumot.⁴ A diplomáciatörténeti hozadékon túl Dorer ugyancsak hasznos történeti adalékokkal szolgálhat azon történészek számára, akik az európai fürdővárosok összehasonlító helytörténeti kutatásában érdekeltek.

Das Diarium des Badener Friedens 1714 von Caspar Joseph Dorer. (Caspar Joseph Dorer naplója az 1714. évi badeni békéről.) A bevezetőt írta, valamint a jegyzeteket készítette: Barbara Schmid. (Beiträge zur Aargauer Geschichte Bd. 18.) Hier und Jetzt Verlag, Baden 2014. 184 o.

Gyarmati Enikő

3 Europäische Friedensverträge der Vormoderne online: www.ieg-friedensvertraege.de

4 Die deutsche Forschungsgemeinschaft 2009 és 2012 között folytatott kutatási projektjéről van szó.